

**Kovbasyuk A. M. Educational Activities Singers of the Late XX Century in the Context of Lviv Vocal School**

Areas of vocal pedagogical principles are defined as manifestations of the general laws of cultural development of ethnic specific period of its history. Introduction to vocal literature enables reflect the state of the vocal performance of a particular historical period or national school, understand the dialectics of vocal art, communication, vocal technique with pedagogical principles. Yet in educational activities singers, performers and their instructional techniques and principles covered in the scientific literature is not enough. Referrals main features of vocal culture largely consistent with stylistic directions and specific musical thinking a specific period of development of musical culture. Very important is the specification of the main features of any vocal school, by summarizing the experience of great masters of vocal performance and pedagogy, subject to appropriate theoretical relevance to vocal school in general. Our research focused on intelligence analysis and pedagogical techniques and principles of some representatives of Lviv vocal school of the second half of the twentieth century. It is obvious that a variety of methods suggests lack in vocal technique common viewpoints on the formation of the singer. Vocal art - the art of personality, and a key role in the performance of vocal and plays personality performer. In the vocal art of personality is not only a singer but also as an interpreter capable of creatively realize the author's text, convert musical sounds to the sounds of voice and give them artistic contents. It is a way of expression defines the purpose and objectives of vocal patterns. In this embodiment, each new work is particularly vocal and artistic and aesthetic value.

*Key words:* educational activities, vocal school, methodological principles.

Стаття надійшла до редакції 21.02.2013 р.

Прийнята до друку 26.04.2013 р.

Рецензент – канд. пед. наук, доц. Жигаль З. М.

УДК 741/76 (477) (09)“1950/1989”

**О. І. Павлова**

**РОЗВИТОК ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА НА ТЕРЕНАХ  
УКРАЇНИ У 50-Х-80-Х РОКАХ ХХ СТОЛІТТЯ**

Наприкінці 50-х років розпочався новий етап розвитку українського образотворчого мистецтва. Жорстокий ідеологічний тиск на творчість митців дещо послабився. І хоча дотримання “принципу соціалістичного реалізму” залишалося обов’язковим для радянських художників, його тісні межі розширилися. В образотворчому мистецтві

стала можливою більша, порівняно з попереднім періодом, свобода у виборі тем, засобів втілення художнього задуму, виявленні національної самобутності.

Чимало художників прагнули відійти від прямолінійного копіювання життя. Вони зверталися до символічних образів, поетичної інтерпретації навколишнього світу. Саме поетизація стала однією з провідних тенденцій наступних десятиліть не лише в образотворчому, а й в інших видах мистецтва (пригадаємо високі здобутки українського поетичного кіно). Кращі українські художники (Г. Бородай, В. Одайник,

В. Литвиненко, А. Петрицький, О. Фіщенко, Т. Яблонська та інші) творили поезію засобами живопису та графіки [1].

Мета статті – проаналізувати твори українського мистецтва 50–80-х років ХХ століття. Мета статті зумовлює завдання: схарактеризувати основні різновиди і жанри образотворчого мистецтва; розглянути основні напрями і течії образотворчого мистецтва та їх стильові і світоглядні особливості; дослідити світоглядний і чуттєвий зміст художніх творів.

Розвиток українського образотворчого мистецтва 50-х–80-х років вивчали такі дослідники: Б. М. Ажнюк, А. К. Бичко, М. П. Бондар, Д. І. Горбачов, Д. Кравич, І. Ф. Ляшенко, Л. Г. Тишевська, В. М. Шейко.

В українському образотворчому мистецтві у другій половині 60-80-х років поряд з висвітленням героїзму народу в роки другої світової війни відбулося освоєння сучасної тематики. Малярство і скульптура поділялися на одіозне мистецтво, позначене ідеологічною запрограмованістю, догматизмом та плакатністю, і мистецтво, що в різних формах та з різним ступенем очевидності відстоювало загальнолюдські цінності, національні пріоритети, право художника на вільну творчість. Діапазон його простягався від найкращих творів реалістичного напрямку до мистецтва “адеграунда”, диссидентства [2, с. 290].

Для цього періоду характерний потяг до національного коріння. Митці зверталися до образів видатних діячів історії, культури, вивчали народне мистецтво, звичаї, побут. Глибоке розуміння народних традицій, відчуття національного колориту притаманні творам В. Задорожного,

В. Зарецького, А. Коцки, Г. Якутовича, Т. Яблонської та багатьох інших митців.

Великого значення набуло монументально-декоративне мистецтво, у якому відбувалися сміливі експериментаторські пошуки. Серед оригінальних яскравих творів українських монументалістів можна виділити такі: вітраж-триптих у Національному університеті імені Тараса Шевченка (художники Ф. Глушук, В. Задорожний, В. Перевальський), мозаїку «Академія ХVІІ ст.» в Інституті теоретичної фізики (художник М. Стороженко), оздоблення інтер'єру Палацу дітей та юнацтва в Києві за мотивами творчості народної художниці М. Приймаченко (художники А. Рибачук і В. Мельниченко). Ада Рибачук та Володимир Мельниченко

створили також унікальний твір – барельєфну стіну меморіально-поховального комплексу на Байковому кладовищі в Києві, у якому репрезентували власне філософське осмислення життя та смерті. Ця грандіозна праця була по-варварському знищена владою.

Однією з провідних тем українського станкового живопису впродовж тривалого часу залишалася Велика Вітчизняна війна. Художники відтворювали героїзм воїнів, пафос боротьби. Проте більш емоційний відгук у глядача викликають твори, у яких виявлено нестандартний підхід до розкриття теми. Серед кращих живописних творів – картини «Медсестра» А. Сафаргаліна, сповнена зворушливого почуття, ліричного настрою; «В ім'я життя» О. Хмельницького – символічний образ великої емоційної сили; «А льон цвіте» В. Гуріна – глибоке філософське полотно, сумне і світле водночас.

Багато митців продовжували розвиток української образотворчої шевченкіани, намагаючись дати власне тлумачення особистості й творчості Великого Кобзаря. До мистецької класики увійшла картина відомого українського живописця Михайла Божія «Думи мої, думи мої». Художник зобразив Т. Шевченка у стрімкому русі на тлі пейзажу, в стані напруженої роботи думки. Цьому та іншим творам митця («Медсестра», «Апасіоната», «У Михайлівському») притаманні психологічна проникливість, емоційна схвильованість. Його пейзажі та натюрморти демонструють тонке розуміння природи, справжню красу живопису.

Гордістю української культури стала творчість видатної художниці *Тетяни Яблонської* (1917–2005). Висока професійна майстерність, різнобічність інтересів, невтомний творчий пошук, глибина задумів – ось грані цієї непересічної особистості.

Ще в повоєнні роки Т. Яблонська створила одне з кращих полотен того часу – «Хліб». Картини художниці раннього періоду («Весна», «Над Дніпром», «Мати») виконані в кращих академічних традиціях. Вони щирі, сповнені руху, живого почуття, і завжди – живописної свободи.

На початку 60-х років Т. Яблонська звертається до народного мистецтва, що зумовило зміну її художнього стилю. Тоді ж з'явилися картини «Бабине літо», «Лебеді», «Наречена», «Паперові квіти», «Літо», яким притаманне площинне трактування, пластичність і виразність силуетів, побудова колориту на зіставленні чистих дзвінких барв. Художниця захоплювалася живописом Катерини Білокур, Параски Власенко й Марії Приймаченко. Вона справедливо вважала, що народне мистецтво вчить ясності художньої мови, гармонійності композиції, емоційної виразності.

У наступний період творчості Т. Яблонська створила глибоко філософські картини-роздуми «Безіменні висоти», «Юність», «Життя продовжується». Живопис цих творів надзвичайно делікатний, народжений легкими дотиками тонкого пензля. Художниця знову «впустила» у свої картини простір. У манері виконання багатьох творів відчутний вплив імпресіонізму. В останній період творчості Т. Яблонська

віддавала перевагу пейзажному жанру. Природа була для неї невичерпним джерелом натхнення [3, с. 183-184].

Українське образотворче мистецтво складно уявити без творчості закарпатських митців. Особливо вражає могутня постать Федора Манайла (1910–1978), який ще в довоєнні роки став одним з кращих європейських художників. В епіцентрі творчих пошуків митця – природа Карпат і стихія народного життя. Під його пензлем карколомна гра форми та кольору утворювала напрочуд цілісні й гармонійні картини – «Весілля», «Сніданок», «В лісі», «Сонячна мить», «Горами – долинами» та ін. Здається, в реальній природі не існує такої кількості барв, як на палітрі цього майстра. Усі його твори написані з неймовірним темпераментом та експресією. Ф. Манайло був консультантом на зйомках кінофільму С. Параджанова «Тіні забутих предків», який завдяки його внеску набув особливої виразності й етнографічної точності.

Духом експериментаторства, тяжінням до європейської культурної традиції вирізняється львівська художня школа. Якщо для закарпатської школи характерна живописна емоційність, то для львівської – графічна манера виконання, вишуканість та інтелектуальність. Такими є твори відомих художників Зіновія Флінти («Осінь», «Бабине літо», «Мелодії Баха», «Роздуми»), Любомира Медвідя (цикл «Перші колгоспи на Львівщині», триптих «Емігранти», «Плинність часу» та ін.). Справжнім здобутком українського мистецтва стали роботи цих митців у портретному жанрі. Портрети діячів культури Л. Медвідя (Лесі Українки, С. Людкевича, М. Гоголя, Л. Толстого) привертають увагу оригінальністю манери виконання, несподіваністю композиційної побудови, глибиною й особливою загостреністю образів.

Один із найсамобутніших українських художників – Валентин Задорожний (1921–1988). Він працював у різних жанрах – монументальному і станковому живописі, графіці, гобелені, різьбленні по дереву, скульптурі. Митець використовував і творчо переосмислював кращі традиції народного мистецтва, глибоко розумів основи національної культури. Його твори «Маруся Чурай», «Вселенська вечерея», «Чучинська Оранта», «Кручені паничі» та інші зачаровують насиченістю й контрастним зіставленням барв, виразністю ліній, легкістю ритму, декоративним звучанням. В. Задорожний – один з тих художників, які стояли на сторожі національної традиції у мистецтві, ніколи не поступалися офіційному тискові. Протистояли офіційному мистецтву й інші митці, зокрема Ф. Гуменюк, В. Зарецький, Г. Гавриленко, А. Гайдамака, І. Марчук.

Нині Україна пишається творчістю Івана Марчука – художника, який здобув світове визнання. У його творчості простежуються різні художні напрями і методи (від реалізму до сюрреалізму та абстракціонізму); жанри (портрети, натюрморти, пейзажі й оригінальні фантастичні композиції, подібні на сновидіння). У його картинах

нерозривно переплелися традиція і новаторство. Усі твори митця – від традиційних до найбільш авангардних – мають глибоку духовну основу. І. Марчук виробив неповторну манеру живопису. Зображення ніби виткані з міриад переплетених волокон. Значну кількість творів художника об'єднано в такі цикли: «Цвітіння», «Біла планета», «Загублена музика», «Проростання», «Голос моєї душі». Останній цикл – основний у творчості І. Марчука, він працює над ним постійно. Особливо зачаровують пейзажі «Останній промінь», «Зійшов місяць над Дніпром», «Ніч яка місячна» та ін. Це справжня поезія місячної ночі, сповнена фантастичного саява. Художник, ніби чаклун, перетворює звичайні дерева та хати на казкові й таємничі. Серед багатьох творів митця привертає увагу картина «Пробудження». На ній із плетива трав і квітів неначе виринають обличчя прекрасної жінки, її тендітні прозорі руки. Це – Україна, яка пробуджується після довгого важкого сну [3, с. 186].

Свого часу знаменитий французький художник П. Пікассо був глибоко вражений роботами М. Приймаченко. Він називав її “геніальною українкою”. Вона створила власний світ, у якому живуть фантастичні істоти з надзвичайно виразними очима, персонажі народного фольклору, квіти, немов наділені людською душею. Більшість творів М. Примаченко має життєрадісний характер: «Весілля», «Свято», «Букет», «Сороки-білобоки». Однак є і такі, у яких втілено драматичне відчуття світу: «Дика видра птичку ухопила», «Загроза війни» та ін. Безпосередність переплелася в них зі зрілою мудрістю.

Мистецтво *графіки* традиційно належить до найрозвиненіших видів художньої творчості України. Її важливим напрямом у 60-80-х роках залишалася книжкова ілюстрація.

У роботі над книгою розкрилося непересічне обдаровання Анатолія Базилевича. Багата творча уява й творча майстерність знайшли яскраве втілення в ілюстраціях до творів “Пан Халявський” Г. Квітки-Основ'яненка, «Енеїда» та «Наталка-Полтавка» І. Котляревського, «Пригоди бравого вояка Швейка» Я. Гашека, збірок українських народних казок та ін. Значний внесок у розвиток графічного мистецтва належить О. Данченку. Створені ним ілюстрації до «Кобзаря» Т. Шевченка, «Енеїди» І. Котляревського, «Декамерона» Дж. Бокаччо – одні з кращих в українському образотворчому мистецтві.

Характерним для української графіки є широке використання кольору. Великим досягненням у цій галузі стали пройняті тонкою ліричністю ліногравюри Валентина Литвиненка й особливо Олексія Фіщенка. Крім кольорової ліногравюри, він працював у техніці акварелі, пастелі та малюнка. Широке визнання здобули його серії «Канів», «Тарасова земля», «Моя Батьківщина», «Карпати», «Моє місто», «Село на Україні», «Ритми. Київ». Творчості цього митця притаманні майстерне поєднання форми й кольору, дивовижна виразність ліній, силуетів.

Серед плеяди блискучих майстрів графіки особливе місце посідає постать Георгія Якутовича (1930–2000). Його творчість вражає широтою

діапазону, досконалістю володіння складними графічними технологіями, невичерпною фантазією, філософською глибиною. Особливу увагу художника привертала твори класиків української літератури, образи національної історії. У його багатому творчому доробку – ілюстрації до повістей М. Коцюбинського «Fata Morgana» та «Тіні забутих предків», драм І. Кочерги «Ярослав Мудрий» і «Свіччине весілля», повісті М. Гоголя «Вій», літературних творів доби Київської Русі – «Повість минулих літ» і «Слово про Ігорів похід». У них майстер досяг узгодженості всіх елементів книги як єдиного витвору мистецтва.

Яскрава сторінка творчої біографії Г. Якутовича – участь у створенні кінофільмів «Тіні забутих предків» і «Захар Беркут». Внесок художника в їх візуальне вирішення настільки значний, що дає підстави вважати його співавтором цих кіношедеврів нарівні з режисерами.

Власний шлях у мистецтві проклав Сергій Якутович. В ілюстраціях цього художника дістали оригінальну інтерпретацію твори світової класики «Петро І» О. Толстого, «Три мушкетери» О. Дюма, «Обломов» І. Гончарова, «Тіль Уленшпігель» Ш. де Костера та ін.

Мистецтво графіки збагатили творчість таких майстрів, як Олександр Іваненко, Надія Лопухова, Микола Компанієць, Андрій Чебикін та ін. Їм притаманна індивідуальна манера виконання, висока професійна культура, пошуки нових шляхів художнього вираження.

Українська *скульптура* кінця 50–80-х років представлена іменами Валентина Борисенка, Валентина Зноби, Дмитра Кривавича, Анатолія Куца, Михайла Лисенка, Еммануїла Миська та ін.

Один з найвизначніших скульпторів цього періоду – Василь Бородай. Він працював у монументальній і станковій скульптурі. До здобутків українського мистецтва належать його твори портретного жанру: портрети письменника П. Панча, композитора Л. Ревуцького, художників В. Касіяна й Т. Яблонської. Скульпторові вдалося виразно передати індивідуальність особистостей цих митців. Він упевнено будує пластичну форму, знаходить оригінальні композиційні рішення. Один із кращих творів митця – пам'ятний знак на честь 1500-ліття заснування Києва «Кий, Щек, Хорив і сестра їхня Либідь».

Оригінальна інтерпретація класичних традицій, неповторна індивідуальна манера виконання – відмітні риси творчості талановитих скульпторів М. Грицюка, Ю. Синькевича, А. Фуженка. Такі їхні твори, як портрет І. Миколайчука (А. Фуженко), «Прометей» (Ю. Синькевич), «Юна» (М. Грицюк) та інші ввійшли до скарбниці української культури. У співавторстві митці створили пам'ятник Т. Шевченку в Москві – один з кращих пам'ятників Кобзареві.

Таким чином, основні теми: героїчна боротьба радянського народу у роки війни, історичні сюжети. Основні жанри живопису – це портрет, пейзаж. У 70-80-х роках головне місце займає сюжетно-тематична картина, в якій розвинута розповідність все частіше дає місце підкресленій виразності композиції і деталей, гармонічному колориту.

Широким тематичним жанровим і емоційним діапазоном відрізняється українська графіка. Значно зростає роль монументально-декоративного живопису, який відкриває різноманітні шляхи синтезу з архітектурою.

На жаль, у межах однієї статті неможливо проаналізувати всі твори українського образотворчого мистецтва 50-х-80-х років ХХ століття. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у вивченні українського образотворчого мистецтва 90-х років ХХ століття.

#### **Список використаної літератури**

**1. Ажнюк Б. М.** Українська культура ХХ-ХХІ століття. Історія української культури у 5-ти томах / Б. М. Ажнюк, М. П. Бондар, Д. О. Горбачов. – Т. 5. – Кн.1. – 862с. **2. Історія** української та зарубіжної культури: навч. посіб. / Б. І. Білик, Ю. А. Горбань, Я. С. Калакура. –К. : Вища шк.: Т-во “Знання”, КОО, 1999. – 326 с. **3. Масол Л. М.** Художня культура України: навч. посіб./ Л. М. Масол. –К. : Вища шк., 2006. – 239 с.

#### **Павлова О. І. Розвиток образотворчого мистецтва на теренах України у кінці 50-х-80-х роках ХХ століття**

У статті проаналізований розвиток образотворчого мистецтва у кінці 50-х-80-х роках ХХ століття. Визначені основні теми художників, графіків. Визначено, що зростає роль монументально-декоративного живопису. Головною темою 50-х років є боротьба радянського народу проти фашистської навали. У 60-ті роки художники звернулися до свого коріння, до історії. З одного боку образотворче мистецтво знаходилося під ідеологічним тиском, з іншого в пошуках власної самобутності, власної мови живопису, графіки, скульптури.

*Ключові слова:* монументально-декоративне мистецтво, станковий живопис, графіка, ілюстрації, монументальна і станкова скульптура, монументальна пластика.

#### **Павлова А. И. Развитие изобразительного искусства на просторах Украины в конце 50-х-80-х годах ХХ столетия**

В статье проанализировано развитие изобразительного искусства в конце 50-х-80-х годах ХХ века. Определены основные темы художников, графиков, скульпторов. Выявлено, что возрастает роль монументально-декоративной живописи. Основной темой 50-х годов является героическая борьба украинского народа против фашистов. В 60-е художники обратились к историческим темам.

*Ключевые слова:* монументально-декоративное искусство, станковая живопись, графика, иллюстрации, монументальная и станковая скульптура, монументальная пластика.

**Pavlova A. I. Development Graphic Arts on Elbowroom of the Ukraine at the End 50-h-80-h Year XX Centuries**

In article is analyzed graphic arts 50-h-80-h years XX age. They are determined main genres graphic arts: painting, graphics, sculpture. The main subjects are determined in painting, is described and analyzed types graphs, types of the sculpture. The purpose of the article - analyze product ukrainian graphic arts 50-h-80 years XX age. From purpose leave the tasks: describe main varieties and genres graphic arts; consider the main trends and currents graphic arts and their aspectual and stated to particularities; research state and voluptuous contents of the product graphic arts. The main subject in 50-e years is a heroic victory of soviet folk against fascist. In 60-e artists address to history subjects. On the one hand ideologies influence, but with the other opening creative language to personalities of the artist reveals itself in this period. Many artists this time addressed to image Tarasa Shevchenko. High professionalism distinguishes the creative activity T. Yablonskoy. In 60-e she addresses to public art that has conditioned change her its artistic stiletto. Public art teaches clarity of the artistic language, harmonious compositions, emotional expressive. In next period creative activity creates pictures-second thoughts. On ukrainian graphic arts has affected the creative activity an west-ukrainian master F. Manayla, Z. Flinty. L. Medvedya. Their creative work attracts attention originality manners of the performance, surprise composition buildings, deep image. Beside 70-80-h fate main place occupies of a plot-thematic picture, in which developed all will harmonious coloring. Broad thematic and genre and emotional by range differs the ukrainian graphics.

*Key words:* decorative art, machine painting, graphics, illustrations, machine sculpture, plastic arts.

Стаття надійшла до редакції 19.02.2013 р.  
Прийнята до друку 26.04.2013 р.  
Рецензент – д-р пед. наук, доц. Зюзіна Т. О.

УДК 7.071.1(477)"18":821.161.2-1Т.Шевченко

**І. В. Штурмак**

**ПОЕЗИЯ Т. Г. ШЕВЧЕНКА У ТВОРЧОСТІ УКРАЇНСЬКИХ  
КОМПОЗИТОРІВ ХІХ СТ.**

Сучасне суспільство розглядає мистецьку постать Т. Шевченка як поета, але куди менше як прозаїка і художника. Для українців Тарас Григорович — це борець за волю нашої країни, символ духовного життя нації, символ її незалежності. Але ми рідко згадуємо про Шевченка як про людину з пристрастями і почуттями, зі стійкими смаками та мистецькими вподобаннями, освіченого чоловіка, тонкого знавця